

**Türkiye Cümhuriyeti Hükümeti ile Ford Motor Kampani Eksports
Enkorporeytet Şirketi arasında aktedilen mukavelenamenin
tasdikına dair kanun**

(Resmî gazete ile neşir ve ilânı : 14/2/1929 - Sayı : 1119)

Nº 1391

BİRİNCİ MADDE — Amerika Ford Motor Kampani Eksports Enkorporeytet Şirketi ile teşrinisani 1928 tarihinde Ankarada aktedilen mukavelename ile merbut mektubu tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun ahkâmını icraya Maliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

2 şubat 1929

MUKAVELENAME

Bir taraftan metni mukavelenamede (Hükümet) diye tevsim edilecek olan Türkiye Cümhuriyeti Hükümetine izafeten hareket eden Maliye Vekili Saracoglu Şükrü Beyefendi;

Diğer taraftan, musaddak vekâletname ile, metni mukavelenamede (Şirket) diye tevsim edilecek olan Cemahiri Müttehidei Amerikamn Niyojersi Hükümeti kanunlarına tevfiakan tescil edilerek icrayı faaliyet eden Ford Motor Kampani Eksports Enkorporeytet Şirketini temsil ve namuna harekete salâhiyettar bulunan Wilyam J. Kolnis;

Meyanelerinde hususatı âtiye takarrür etmiştir:

Şöyleki :

MADDE 1 — Hükümet, Şirkete İstanbul gümrük hududu dahilinde otomobil, kamyon, traktör, tayyare ve malzeme ve aksamı ve mütemminatını parça parça getirerek burada ihzar ve itnâm ve ikmal etmek ve karoserisini de ihzar eylemek üzere bir monte fabrikası ve bu işi idare için icap eden yazıhane ve idarehanelerini inşa ve tesis ile işletmek hakkını, aşağıda müsurrah şerait dairesinde, bahşeder. Fakat tamamen ikmal ve monte edilmiş otomobiller işbu mahalle ithal edilmez. Yalnız prime tabi olmıyan otomobiller bundan müstesnadır. İşbu mukavele tarafeynce imza ve teatisi tarihinden itibaren yirmi beş sene müddet için muteberdir.

MADDE 2 — İşbu tesisat Hükümet ile Şirket arasında tekarrür edecek ve metni mukavelenamede Serbest Malial diye tevsim olunacak bir mahalde yapılıp o mahal memleket harici farz edilecek ve bunların temini faaliyeti zımında muktezi olup Şirketin tahtı işğalinde bulunacak olan işbu mahalle ithal edilecek olan bilumum otomobil, kamyon, traktör ve yedek aksamile sair alât ve cdevat ve levazımından ve gerek yazıhanelerindeki muamelâtta nâşi işbu mukavele müddetince gümrük ve sair her türlü ithalât rûsumundan ve diğer bilumum tekâlifi saireden muaftır. Emniyet ve sıhhati umumiyeyi alâkadar edip ithali kanunen memnu malzemei harbiye ve müstahzaratı kimyeviye Şirket tarafından celp ve idhal edilmez. Ancak montaj ameliyesinde istimali icap eden kimyevî ve sair müstahzarat ve levazımın ithaline Şirket mezundur.

MADDE 3 — Şirketin ikinci madde mucibince celp ve ithal edeceği bilcümle eşya ve malzeme ve alât ve makine ve sairinin tekrar harice sevkine Şirket mezun ve bunlar için gümrük ve oktoruva resminden ve her nevi rüsum ve tekalifi saire itasından muaftır.

Ancak bunlardan marüzzikir Serbest Mahalli muayyenden çıkarılıp memleket dahiline sevk ve ithal edilen otomobil, kamyon, traktör, yedek aksam, tayyare ve saireden hini ithalinde alelusul istifası icap eden gümrük resmî, muamele vergîsi ve sair tekâlîf ve rüsumun tediyesi mecburidir.

MADDE 4 — Şirket, Rüsumat İdaresinin vazifei nazaret ve mürakabesini teshil etmek üzere Rüsumat muhafaza memurlarının ikametine mahsus bir veya bir kaç baraka Serbest Mahalde inşa etmeği ve kontrol vazifesile muvazzaf olacak memurların maaşlarına tekabül edecek bir meblâğı aynı sınıf ve derecedeki memurların Hükûmetten aldıkları maaş nisbetinde hazineye tediye etmeği taahhüt eder.

Fakat muahharan Hükûmet İstanbulda serbest liman tesis idip Şirketin işgal edeceği Serbest Mahal işbu serbest liman dahilinde bulunursa Şirket için hususî nezaret ve mürakabe merfu olup serbest liman dahilinde tesisata sahip diğer müessesatın tabi olacakları usul ve ahkâm Şirkete de tatbik edilecek ve o taktirde Şirket işbu maddenin birinci fıkrasında mevcut barakaların inşasına ve memurlara maaş itasına dair olan mecburiyetlerden kurtulmuş olacaktır.

MADDE 5 — Ford muessesesi Serbest Mahaldeki idarehanece sipariş edilip Cemaîri Müttehidei Amerikadan doğruca ecnebî memleketlere sevk edilen bilumum otomobil, kamyon, traktör, tayyare ve yedek aksam ile bunlara müteferri levazım ve makineden hiç bir vergî alınmıyacağı gibi Serbest Mahaldeki fabrika ve yazıhanelerden Türkiye haricine sevkedilecek otomobil, traktör, tayyare ve yedek aksam ile teferrüatı için defatirde mukayyet olsa dahi hiç bir vergî ile mükellef olmayacaktır.

Şirket Serbest Mahal dahilindeki muamelâtı için defatir ve muhaberayı türkçe ifaya mecbur olmayacağı gibi kendisini tescil ve beyanname ahiz ve ticaret odasına kayıt gibi külfetlerden âzadedir. Ancak Serbest Mahalden çıkarılarak memlekete ithal edilen emtia için üçüncü maddede mezkûr rüsum ve tekâlifi vereceği gibi onları satmak üzere memleket dahilinde bir yazıhane açarsa dahili memlekette bilumum ticaretaneler misilli tekâlîf ve vezaifi ifaya ve muamelât ve muhaberatını türkçe olarak icraya mecburdur.

Şirket, işbu Serbest Mahal dahilinde bir meşher tesis edebilip, satış yapabilecek bir mağza bulunduramayacak, yalnız acentalarına satış yapabilecektir.

MADDE 6 — Şirket, Serbest Mıntakadaki montaj fabrikasile yazıhanesinde istihdam edeceği memurun ve müstahdeminin kanununa tevfiikan kazanç ve sair vergilerini maaşlarından kat ile Hükûmete itaya mecburdur.

MADDE 7 — Hernekadar Serbest Mahalden memlekete berayı fûruht sevk ve ithal edilecek makine ve malzemenin gümrük resmine tabiiyeti lüzumu üçüncü maddede tespit edilmiş isede mukabeleten dahi bu tesisattan memleketin iktisadiyatı için husule gelecek fevait ve bahusus otomobillere ait retüş, telvin, montaj ve sair mütemmim ameliyatın yerli işçileri marifetile icra edileceği nazarı itibare alınarak Hükûmet, Şirketin Türkiyeye ithal edeceği hernevi otomobil, kamyon ve traktörlerin beheri için otuz dolarlık bir prim itasım deruhte eder. Şirketin bu prime kesbi istihkak etmesi için montaj, telvin, relüş ameliyatının kısmı mühiminin Serbest Mahal müessesatında icra ve ikmal edilmiş olması şarttır. Hükûmetin Şirkete vereceği işbu otuz dolarlık prim, Şirketin Hükûmete tediye edeceği gümrük resminin yüzde yirmisini tecavüz etmiyecek ve tecavüz ettiği taktirde o nisbette tenzil olunacaktır.

Esasen ithalât rüsumundan muaf olan malzeme için Hükûmetin hiç bir prim vermiyeceği tabiidir.

Mütemmim ameliyattan maksat, bizzat umumî montajdan maada doşemeciliğe müteallik doldurma ve dikme gibi imalât ile dahili tefrişat ve karşeri aksamının ve demir veya çelik

levhaların bağlanması, telvin ve karoserinin birleştirilmesi, ön ve arka dingillerin montaj ve ihzarı, karoseri ve sair aksamının bazı levhaların alektirik ile kaynatma ameliyesi, otomobil ve kamyonların bazı aksamının emeyorı, açık veya kapalı arabaların tezyinatı, açık ve kapalı otomobillerin tente ve tavanlarının yerleştirilmesi v. s. gibi ameliyattır.

Hükümetin işbu otuz dolarlık priminden, alelumum mütemmim ameliyatı Serbest Mahalde icra edilen makineler müstefit olup fayton todor rodester ve ihdas edeceği modellerdeki otomobiller ile kamyonların tamamen serbest mahalde telvinleri ve montajları icra edileceğinden bu primde kesbi istihkak edecekler isede; Ford teşkilâtına dahil olmıyan muhtelif karoseri fabrikaları tarafından ihzar edilen kupa ve fordör tiplerinin karoserileri tamam olarak İstanbuldaki Serbest Mahalle gelebileceklerinden bunlar için Hükümetin vereceği prim beherine yalnız onbeş dolar olacağı gibi ileride bu günkü mevcut tiplerden başka bir tip otomobil vücuda getirir ve keza bunların yalnız karoserisini hazır bir halde Serbest Mahalle ithal ederse bu tiplerin memlekete ithalinde verilecek prim keza onbeş dolar olacaktır.

Ancak bu gibi otomobillerin yalnız karoseri kısmı hazır geleceği ve şasi ile sair aksamının bermutat İstanbul müessesatında ihzar ve monte ve ikmal edileceği tasrihan beyan olunur .

Primin her arabanın gümrükten müruru esnasında Şirkete tediyesi meşrut olup Hükümet bu hususta bir usul vaz'ını ve Gümrük İdaresine tebliğini kabul eder.

MADDE 8 — Şirket Serbest Mahaldeki tesisatında Türk tabbası olarak istihdam edeceği memurin ve müstahdemin miktarını icrayı faaliyete başladığı tarihten bilitibar ilk iki sene müddet zarfında alettedriç tezyit ile yüzde altmış nisbetine iblâğ ederek bilahara, tedricen tezyit etmekte olduğu işbu nisbeti, altıncı senenin hitamında yüzde yetmiş beşe iblâğ edecektir.

MADDE 9 — Türkiyede mecburi bir istikraz aktinde Serbest Mahaldeki Şirket bundan muaf tutulacaktır .

MADDE 10 — Ford Şirketi, emtiasını nakleden vapurları Serbest Mahal sahiline yanaştırmak suretile tahmil ve tahliye ameliyatını hiç bir kimseye ücret ve bir hak tediyeye etmeksizin kendi vesait ve Türk amelesile icra eder. Ancak liman dahilindeki nakliyat ile açıktaki vapurların tahmil ve tahliye işini ifa edemeyecek ve İstanbul Liman İnhisar Şirketi ile bir itilâfname aktederek icra edecektir.

Mezkûr inhisarın ref'i taktirinde tahmil ve tahliye işlerini 815 numaralı kabotaj kanununa tevfikân icra ettirecektir.

MADDE 11 — Dahili memlekette gerek emtia ve eşyasının nakli ve gerekse kendisine lâzım olacak emtiamın iştirası için şeraiti mütesaviye dairesinde türk tüccarlarile müseccel türk müesseselerini tercih edeceğini Şirket kabul ve taahhüt eyler.

MADDE 12 — Hükümet, Şirketin seyyar memurlarının Türkiyeye serbestçe girip çıkması için bir sene müddetle muteber olmak üzere pasaportlarını vize edecek ve müteakıben bu vizeler bir senelik olmak üzere tecdit edilecektir.

MADDE 13 — Türk kömürünün istimaline esbabı fenniye mani olmadığı taktirde, fiatları sair mahallerden gelen fiatlara göre gali olmamak şartile, Şirket türk kömürünü kullanmağı kabul eder.

MADDE 14 — Hükümet mualiharen başka otomobil müesseseleri ve bu gibi işlerle meşgul eşhası saire ve kumpanyalara her hangi serbest muntaka dahilinde daha fazla hukuk ve teshilât bahşederse Ford Kumpanyası da bundan tamamen müstefit olacaktır.

MADDE 15 — Hükümet Şirketin işgal edeceği Serbest Mahalden lâakal dört yüz metro muhitindeki bir sahada aynı muamelâtı ifa edecek bir otomobil fabrikasının tesisine müsaade vermiyecektir.

MADDE 16 — İşbu mukavelenamenin tefsiri ahkâmından naşi Hükümet ile Şirket arasında tahaddüs edecek her türlü ihtilâfat tarafeynden birisinin vukuu davetinden itibaren on beş gün zarfında tarafeynce tayin edilecek iki hakem tarafından hal ve faslolunur.

İki hakem ittifak edemezler veya tarafeynden biri mehli mukarrer zarfında hakemini tayin etmezse mes'ele Türkiye Mahkemei Temyiz Birinci Reisi veyahut mumaileyhin tayin edeceği bitaraf bir hakem tarafından hal ve faslolunur.

İki hakemin müttefikan veya üçüncü hakemin müstakillen vereceği karar kat'i ve mecburiyü'littibadır.

MADDE 17 — Seyrisetain İdaresi tarafından Topane antrepolarını tamamen tahliye ettirilerek Ford Şirketine teslimini müteakıp Şirket tamirat ve istihzarata başlayacak ve binanın tesellümünden dokuz ay sonra mukavelenamede derpiş edilen işleri yapacaktır. Esbabı meşrua dolayısıyla bu müddetin tezyidi icap ederse Hükümet esbabını bittetik lüzumu kadar temdide muvafakat edecektir.

Bu müddet zarfında da ikmal ile faaliyete geçilmediği taktirde işbu mukavelename münfesih olacaktır.

MADDE 18 — İşbu mukavelenamenin Türkçe metni asıl olup nüshateyn olarak tanzim ve tarihi imzadan muteber olmak üzere Ankarada tarafeyn arasında taati kılındı.

MEKTUP

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ HÜKÜMETİ MALİYE VEKÂLETİ CELİLESİNE

Efendim,

Türkiye Cümhuriyeti Hükümeti ile beyninizde münakit 27 teşrinisani 1928 tarihli mukavelenamenin ikinci maddesinin ikinci satırında mevcut (memleket harici) tabiri yerine (gümrük harici) tabirinin ikamesini kabul eylediğimi arzeylerim efendim hazretleri.

24 - 12 - 1928

Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarihi ve numarası

2-2-1929 ve 1/296

Bu kanunun neşir ve ilânı Başvekilliğe bildirildiğine dair Cüm. Reisliğinden gelen tezkerenin tarihi ve numarası

: 2-2-1929 ve 4/59

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları

Cilt

Sayfa

6

56

7

66,75,81:83

8

4,5,9:11

Bu kanunla ilişkili olan kanunların numaraları :